

BELA OPOJNOST NAD GOZDNO MEJO

Proti koncu lanskega leta je prišla na obisk od Slovenijo manjša delegacija enega od zahodnonemških naravnih parkov v tamkašnjem visokogorju. Ko so jih gostitelji iz Triglavskega narodnega parka peljali naokrog po slovenskem visokogorju, se gostje niso mogli načuditi: pri nas so marsikje, pravzaprav skoraj povsod, še ohranjeni cvetlični travniki, kakršni so bili včasih vsepovsod, zdaj pa jih posebno na urejenih smučiščih ni nikjer več. Ko so namreč pripravljali strmine okrog gorá za množična smučišča, so jih poravnali, zasuli tam, kjer so bile globeli, in odvzeli zgornji del tam, kjer je štrlel nad idealno ravnino. Čezinčez so nasuli zemljo in vse skupaj posejali s travo, monokulturo, zeleno sicer, vendar brez pisanih dodatkov, po katerih so se včasih razlikovali posamezni gorski travniki in pašniki.

Tako ali drugače je zaradi tega marsikje porušeno naravno ravnovesje: pogosto je bilo treba z bodočega smučišča »popraviti« večjo skalo, drevo ali drevesni panj, ki so zadrževali zemljo in rušo, prvi poletni naliv pa je začel spirati zemljo. Vsak oskrbovalec urejenega smučišča ve, kako velike so tudi takšne težave, s katerimi se ubadajo vzdrževalci smučarskih prog pod žičnicami.

Tisto, česar ni uničil kisel dež in včasih prav brezobzirni gozdarji, pomagajo uničevati ljudje v imenu turizma in športa. Vendar se ljudje, ki drvijo po »smučarskih avtomobilskih cestah« z vrhov v doline, sploh ne zavedajo, da so hotelirji in žičničarji izključno zaradi njih naredili takšne rane v občutljivo podgorsko naravo

SELITVE IZPOD ŽIČNIC

Ko sneg pokrije urejena smučišča, nihče niti ne pomisli na to, kako velike rane se od pozne pomladi do zgodnje zime kažejo v tako urejeni pokrajini: ko je pokrajina na debelo pobeljena, so te rane za vse skupaj lanski sneg in nihče niti ne pomisli nanje.

V časih naših dedov nihče pri nas ni niti pomislil na to, saj so se smučarska središča razvila pri nas (in po svetu) šele v zadnjih dobrih dvajsetih ali tridesetih letih. Ko so se začela razvijati, smo bili kar navdušeni nad njimi, ko pa so postajala vse večja in so vse bolj kazila naravo, smo bili do njih prizanesljivi le pozimi, ko so bile rane skrite, posebno poleti, ko so se z gorskih vrhov kazale kot grde pokveke, pa smo jih močno kritizirali. Šele takrat, ko je bilo žrtvovanih kdo ve koliko dreves, ko je bila popolnoma spremenjena

struktura tal in ko tla niso mogla več zadrževati nujno potrebne vode, so posebno varstveniki okolja dvignili glas.

Vendar so bili enako glasni zagovorniki modernizacije turizma: saj ne moremo, za božjo voljo, capljati za svetom, ki ima kilometrska smučišča, na katerih se vrti stotine žičnic ne glede na to, ali je narava dala kaj snega ali ne, saj ga lahko dovolj izbruhajo snežni topovi! In ker je smučati prijetno, so kmalu skoraj povsod pri nas obratovala urejena smučišča, in sicer na skrajnih mejah svojih zmogljivosti.

Zaradi gneče so začela marsikoga odvracati od svojih lepo povajanih strmin. Poleg tega se zna večina današnjih smučarjev smučati veliko bolje, kot so se znali smučarji eno ali dve generaciji prej — in tako so se nekateri začeli umikati na robove urejenih smučišč, kjer sneg ni povajjan, kjer raste marsikaj in kjer je veliko več prostora za vijuganje. Dokler takih smučarjev ni bilo veliko, so naredili razmeroma malo škode. Ko jih je vse več, z ostrimi robniki porežejo mlado drevje, če je malo snega, pa poškodujejo travno rušo in uničijo še marsikaj drugega, kar raste okrog urejenega smučišča.

Ali torej marsikdo od teh smučarjev postane turni smučar? Seveda ne. Večina se jih zadovolji le s smučanjem na robu smučišča.

Vendar postaja to začarani krog: urejeno smučišče postane premajhno, zato se z njega umaknejo nekateri smučarji, ljudje, ki hočejo poskrbeti za napredek turizma, razširijo smučišče in postavijo še kakšno žičnico, nekateri pa se spet umaknejo z gladkih strmin na rob — in tako dalje. Varstveniki okolja, kamor spadamo tudi planinci, so zato prepričani, da bi lahko po vseh slabih izkušnjah in po vseh uničevalnih posegih v gorsko naravo te posege morali zavreti, kajti dosežena je meja, prek katere ne bi smeli več pustošiti narave — ali pa se moramo zavestno odločiti, da bomo nekatera območja žrtvovali v te namene. Nikakor pa ne bi smeli dovoljevati takšnih posegov v tiste dele gorske narave, ki so kljub vsem napadom ostali nedotaknjeni. To je naloga urejalcev prostora — in enako politikov.

Zakonodaja bi morala biti taka, da ne bi dovoljevala začetka obratovanja žičnic na urejenih smučiščih, če bi bilo na njih pre malo snega, saj bi smučarji nujno poškodovali vegetacijo in povzročili poznejšo erozijo. Ko bi urejali smučišča, zanje ne bi smeli žrtvovati gozdov, kot so jih doslej. Prav tako ne bi smeli žrtvovati hu-

musnih tal, ki zadržujejo vodo, naposled pa naj bi korekture pokrajine omejili na najmanjšo možno mero; če bi bilo zaradi tega že treba odstraniti rastlinstvo, bi morali ta del zemlje ponovno takoj ozelečiti.

BON-TON NA SNEGU

Vse to je bilo treba povedati, da bi preskočili s smučanja na urejenih smučiščih na turno smučanje, kjer se smučarju odkriva prostrana gorska narava, ki je vsaj pozimi brez človekovih vplivov.

Turni smučar mora vedeti, da so se rastlinske zvrsti v gorah v izjemnih klimatskih pogojih tisočletja, najpogosteje od zadnje ledene dobe dalje, prilagajale na življenje tam zgoraj. Pač odvisno od zemlje in višine so se različno razvijale posamične rastline in rastlinske zvrsti in združbe. Vsi dobro vemo, kakšno razdejanje povzročijo naravne majhne in velike katastrofe, ki so v gorskem svetu kar pogoste. Če take katastrofe povzročajo še človek, pomeni to vsaj dvakrat tolikšno razdejanje. Posebno na območjih, kjer hodi ali se smuča veliko ljudi, povzročajo kar znatne škode, in sicer predvsem na talni vegetaciji, na mladem gozdu ter na tratah in pašnikih. Ostri robniki smučí preprosto pobrijejo mlado drevje in travno rušo, pogoste take poškodbe pa pripeljejo do izumiranja rastlin. Če se podajamo na smučanje v visokogorje, ko je tam premalo snega, naredimo skoraj nevede vse to, posledica pa je poznejša erozija tal.

Na vse to naj bi mislili, ko se s smučmi podajamo na ture. To še posebno velja za smučanje spomladi, ko ponekod sonce že pobere sneg.

Smučarji po neurejenih smučiščih naj bi poleg tega pazili, da ne bi vznemirjali divjih živali. Tiste, ki ne prezimujejo, so pozimi posebno veliki varčevalci energije; vsakršna presenečenja jih zato spravljajo v paniko in beg. Zato naj ne bi smučali tam, kjer naletimo na sledove divjih živali, izogibali pa naj bi se tudi znanim pitliščem živali, ki jih je uredil človek, in delom pašnikov, ki jih ni pokrila sneg.

Ko se že odločimo za smučanje na neurejenih smučiščih, naj torej ne bi bili pozorni samo na to, da bi se izognili strminam, kjer lahko grozijo snežni plazovi, ampak bi morali paziti tudi na gorsko rastlinstvo in živalstvo.

Naposled seveda ne bi smeli biti brezobzirni tudi do prebivalcev naselij pod gorami.

SVET TIŠINE NAD GOZDNO MEJO

Nobenega dvoma ni, da skoraj nobena od oblik smučanja ni čisto brez posledic za naravo, posebno še tedaj, če gre za smu-

čarske množice. Nobenega dvoma tudi ni, da je vsako urejanje smučarskih prog neusmiljen poseg v naravo, tako da skoraj nujno propadajo dragocena življenjska okolja.

Sicer pa gornik, ki je turni smučar, najpogosteje natančno ve, kaj sme in česa ne sme. Toda ali to vedo smučarske množice, ki bi se utegnile neke lepe zime spraviti na smučanje v gore, kot so se začele nekega lepega poletja zgrinjati na nekatere gorske vrhove? Na urejenih smučiščih je mogoče lažje vplivati nanje in omejiti njihovo uničevalno dejavnost na teptane proge. Če jih vsaj posredno ne usmerjamo po celotnih prostranih gorah, jih lahko imamo neprestano pred očmi in jih nadzorujemo.

Iz tega prispevka bi bilo mogoče razumeti, kot da so smučarji, tudi turni, največji uničevalci gorske narave. Seveda to ni res, saj je na koncu koncev smučanje le eden od vidikov turizma, marsikateri drugi vidik pa ima v naravi prav tako svoje delovno torišče. Zato ne pomagajo posamične rešitve, ampak celosten koncept,

Nad gozdno mejo smučarju ni treba imeti slabe vesti, da bo s svojo športno dejavnostjo škodoval naravi



pri katerem bi sodelovali vsi prizadeti. Čeprav se pri nas smučarska zveza ukvarja pretežno z drugimi rečmi in skoraj nič s turnim smučanjem, ki še vedno sodi pod streho planinske organizacije, bi bilo nemara le smotrno sodelovanje med obema organizacijama na tem področju, da bi tudi zanamcem zagotovili smučanje po gorskem svetu.

Vsekakor pa mora tisti, ki se smuča po gorskih prostranstvih po neurejenih smučiščih, natančno vedeti, da mora upoštevati določena pravila igre, o katerih smo že govorili v tem prispevku. Vsakdo naj bi

čisto prostovoljno upošteval ta pravila in ne šele takrat, ko bi kdo nad njim dvignil prst grožnje.

Sicer pa velja takšno obnašanje predvsem za smučanje v gorskih gozdovih in morda še kakšnih dvesto metrov nad gozdno mejo. Višje so primerni tereni za turno smučanje le takrat, kadar je tam dovolj snega, ki zalije drobne oblike gorskega reliefa in na debelo pokrije tudi vse visokogorske pašnike in trate. Kdor se je odločil smučati tako visoko, lahko zares uživa v brezmejni zimski opojnosti, pač glede na svoje telesne sposobnosti in smučarsko znanje.

RESNIČNA PRAVLJICA, PRIMERNA ZA DANAŠNJI ČAS

PTICE NE UMIRAJO ZA ŠALO. UMIRAJO ZARES

DUNJA HORVATIN

V mladosti vsakega od nas je bilo obdobje kavbojev in Indijancev, ko smo požirali knjige Karla Maya, filmska industrija pa se je na vse kriplje trudila, da bi z različnimi spektakli popačila sliko realnosti in nas zvabila v kinematografske dvorane. Kaj bi bil na koncu koncev John Wayne, če ne bi bilo podlih Komančev, krvoločnih Apačev in z bojnimi barvami pobarvanih Chayanov?

Zgodovinsko krivico je nemogoče popraviti, lahko pa pokažemo nanjo.

Zaradi nekega naključnega in nevsakdanjega poznanstva so se enkrat za vselej razbile moje karlmayevske predstave o Indijancih, začinjene s holywoodskim perjem in slabim naglasom angleškega jezika. Podoba razgaljenih krdel rdečkožcev je za vedno zbrisana z mojega filma o tem maloštevilnem narodu, katerega obstoj je karseda vprašljiv; o tem narodu, ki je od nas oddaljen tisoče milj, vendar je nekako blizu in vtakan v otroške igre naših dvorišč, gozdličkov in trat. Zato naslednjih nekaj vrstic posvečam znanstvu z nekim izrednim človekom, bojevnikom za obstoj svojega naroda, borcem proti umiranju gozdov, vodá in ptic — in za obstoj celotnega človeštva.

Na eni od strani mojih poslovnih beležk iz septembra lanskega leta poudarjeno štrli ven zaradi velikosti in načina napisan podpis Jim Russel. Te tople septembrske dni je bil v Ljubljani 18. svetovni kongres gozdarstva, moj znanec pa je bil — brez vsakega pretiravanja — najzanimivejši in najpozorneje poslušani govornik. Zato ni nenavadno, da je bil najbolj iskani sogovornik novinarjev — in osamljeni sprehajalec po stezah Rožnika in Tivolija. Tam

sem neko popoldne s fotografskim aparatom pred nosom in klečé v travi čakala na pozo lastovičjega repa, na prekrasnega metulja razkošnih barv. Iz trave se je na moje zaprepasčenje dvignila črna glava Indijanca.

— Da po naključju ne igrate Winetouja? — sem zarenčala nanj, karseda jezna, ker mi je metulj zletel iz objektivna.

— Pa vi? Da se morda ne spoznate na branje sledov? — je odgovoril v tekoči angleščini.

Tako, igralec torej! Sprejela sem igro in mu zabrusila:

— Da, ravno sem na sledi veličastnemu primerku pobeglega grizlija.

Tako se je začelo moje nenavadno znanstvo in prijateljevanje s pravim pravcatim Indijancem temno bakrene polti in svetlečih se črnih las, spletenih v dve dolgi kiti.

— Pripravljam govor, — mi je na kratko pojasnil.

Nič mi ni bilo jasno, niti Indijanec na Rožniku, niti njegov govor v travi — brez kakšnih zabeležk, svinčnika in papirja.

— Čez dvajset minut bom na vrsti. Lahko greš z menoj.

No, to bi pa res rada slišala!

Od tam do kongresne dvorane je dobre pol ure prav hitre hoje, midva pa sva prispela v manj kot dvajsetih minutah. Sedla sem se na prazen stol ob vhodnih vratih, medtem ko se je Jim s korakom mačka podvzval skozi prepolno dvorano na govorniški oder. Govoril je mirno, jedrnat, prepričljivo, brez odvečnih besed. Njegov nekonvencionalni način izražanja je obrnil vse obraze h govorniškemu odru. Ko je pripovedoval o umirajočih gozdovih, je bilo mogoče na obrazih — kot pred filmskim platnom — opaziti grozo. V pre-